

Motion till riksdagen 2024/25:1398

av **Martin Kinnunen m.fl. (SD)**

Cirkulär ekonomi

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om flexibilitet mellan återanvändning och återvinning på EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka undantaget för särskilda livsmedel från EU:s förordning om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna avseende bästföredatum och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inkludera biosyngas i stödssystemet för biogasproduktion och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett bonus malus-system för avfall och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram ett ramverk med mätregler och definitioner av nyckeltermer för mätning av matsvinn och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mätning av matsvinn framöver bör omfatta fler flöden än i dag och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur delningsekonomin kan främjas och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur det kan ställas krav på plattformar som handhar uthyrningstjänster att redovisa intäkter och betala in skatter för sina användare och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en översyn av lagstiftningen som missgynnar syntetiska alternativa bränslen och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för att öka användandet av slaggrus i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta straff för grövre miljöbrott och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kontantförbud vid handel med metallskrot och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om översyn av den kommunala tillsynen på avfalls- och återvinningsområdet och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur brottslighet i samband med förvaring av avfall kan bekämpas och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om informationsinsatser kring hantering av material med freon och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur omhändertagandet av material med freon kan förbättras och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverigedemokraterna är ett socialkonservativt parti som präglas av förvaltarskaps-tanken. Naturen och dess resurser ska utnyttjas så varsamt och effektivt det är möjligt. Grundläggande i detta arbete är att undvika resursslöseri, såsom exempelvis matsvinn, och så långt det är rimligt och samhällsekonomiskt försvarbart återvinna produkter, material och energi. Här går sunt ekonomiskt förvaltarskap och omsorg om jordens resurser hand i hand.

Sverige har länge legat i framkant när det kommer till att material- och energi-återvinna avfall. Mängderna avfall som deponeras i Sverige ligger idag på enstaka promille och matsvinnet ligger långt under EU-genomsnittet. Utmaningar finns däremot på förpackningsåtervinningsområdet där kraven skärps kraftigt på EU-nivå.

Uttrycket cirkulär ekonomi är positivt i den mån det avser ekonomiskt försvarbar återanvändning och återvinning. Cirkulär ekonomi får dock inte upphöjas till en dogm som trumfar ekonomisk hänsyn och sunt förnuft. Normalt kan inte flöden cirkuleras till 100 procent, och det är oftast inte heller nödvändigt. Speciellt vaksamma bör vi vara när så kallade nollvisioner ställs upp, särskilt om det enbart leder till kreativ redovisning över verksamhetens utsläpp. Det är exempelvis varken cirkulärt eller ekonomiskt försvarbart när en verksamhet övergår till användning av importerad HVO-diesel, vilket i realiteten flyttar utsläppen till jordbruket i andra länder.

Som ett relativt glesbefolkat land med en miljömedveten befolkning och fungerande institutioner, är problemen i Sverige måttliga jämfört med i många andra länder. Här ser vi för övrigt en möjlighet till export av svensk teknik inom avfallshantering, vilket borde vara positivt ur global miljösynpunkt.

Värna producentansvaret

Utgångspunkten för att möjliggöra för människor att bidra till hög grad av cirkularitet när det kommer till förpackningar, textilier, elektronik med mera är att det är enkelt att bidra. Hushållen ska lätt kunna förstå hur man går till väga för att göra rätt och tillgången till insamlingssystem ska vara god. Av primär betydelse är tillgång på återvinningsstationer, men även att förpackningsmaterial utformas på ett sådant sätt att det kan återvinnas.

Ett starkt producentansvar ger företag incitament att se över hela sin produktions- och avfallshanteringskedja. Då kan avfallet i bästa fall ses som en resurs, vilket ytterligare bidrar till att öka återvinningen. Genom att företag tar ansvar för avfallet stimulerar man till att produktdesign och material anpassas så att återvinningsprocessen kan bli så effektiv som möjligt.

EU:s nya förpackningsförordning styr tydligt mot återanvändning och skärper återvinningskraven. Målnivåerna och kraven är högt ställda i förordningen och det är viktigt att arbetet fortgår med att utvärdera och utveckla EU:s politik på förpackningsområdet.

Sverigedemokraterna välkomnar arbetet med att förbättra förutsättningarna för cirkularitet på förpackningsområdet men konstaterar samtidigt att det funnits en övertro på nyttan av återanvändningsbara förpackningar. Återanvändning är inte alltid att föredra framför återvinning. Aluminiumförpackningar för drycker och PET är två exempel där man uppnått samma eller lägre klimatpåverkan än vad som är fallet med returglassystemen. Det är önskvärt att Sverige inom ramen för EU-samarbetet arbetar för regelverk som skapar ökad flexibilitet mellan återanvändning och återvinning.

När det kommer till hur insamlingen ska gå till är det viktigt att utgå från såväl närhetsprincipen som vad är som praktiskt mest lämpligt. Fastighetsnära insamling är exempelvis i grunden eftersträvarsvärt men måste kombineras med samhällsekonomisk effektivitet och ibland kan man behöva göra avvägningar beroende på olika typer förpackningar. För att möjliggöra hög grad av samhällsekonomisk effektivitet är det också viktigt med flexibilitet när det kommer till fastighetsnära insamling. Det är viktigt att det är möjligt med andra lösningar när fastighetsnära insamling inte är möjligt att kombinera med tillräckligt hög grad av samhällsekonomisk effektivitet. Det finns behov av ytterligare system för att på bättre sätt styra mot cirkulära flöden. Ett förslag som förts fram av branschen är införande av ett ”bonus malus”-system för plastavfall där utmaningarna idag är stora på återvinningsområdet. Syftet med ett ”bonus malus”-system för plastavfall skulle vara att stimulera till faktisk återvinning. Principen skulle utgå från att malus betalas när avfallet uppkommer och bonus ges vid bevisad verklig återvinning. Det bör utredas om ett system med ”bonus malus” för plaståterfall kan bidra på ett effektivt sätt till ökad grad av återvinning av plast.

Onödigt matsvinn

Mängden matsvinn innebär idag ett enormt resursslöseri. Beräkningar från Naturvårdsverket har visat att varje svensk årligen gör sig av med 18 kg matavfall och att en svensk barnfamilj skulle kunna spara tusentals kronor varje år genom att bättre ta vara på all inköpt mat. Genom att bättre ta till vara avfall och mat i alla led, från produktion, transport och förädling hos såväl handlare som konsumenter, finns det stora orealiserade möjligheter till samhällsekonomiska besparingar, och dessutom möjligheter att minska vårt utnyttjande av jordens resurser. Informationsinsatserna bör förbättras på detta område. Regeringen bör även arbeta för undantag vad gäller bäst före-datum. Exempelvis hanteras svenska ägg kylda, vilket gör att deras hållbarhet i praktiken är betydligt längre än det sista datum som EU tillåter. Detta medför att butiker varje år tvingas slänga ägg som fortfarande är fullt ätliga.

Regeringen har nyligen beslutat om nya etappmål för att minska matsvinnet. Detta är positivt, men grundläggande i arbetet med att minska matsvinnet är ett fungerande

system för mätning, med tydliga definitioner utan att påverka företagens lönsamhet negativt. Ett ramverk med tydliga mätregler och definitioner av nyckeltermerna bör tas fram. Ramverket ska sträva mot att alla aktörer i livsmedelskedjan mäter på samma sätt och kan bidra med mätresultat som går att sammanställa på nationell nivå. För att skapa bättre förutsättningar för att minska matsvinnet bör mätningarna av matsvinn framöver omfatta flera flöden som idag inte omfattas av EU:s mätkrav. Ett sådant exempel är potentiellt ätbar mat.

Goda villkor för svensk biogasproduktion

Biogasmarknadsutredningen SOU 2019:63 slog fast att det finns två tekniker för produktion av biogas: rötning av gödsel eller slam (våta råvaror) samt förgasning av biomassa (torra råvaror). Den första tekniken är väl utbredd och tekniskt mogen med över 250 anläggningar i Sverige. Rötning av organiskt material är ett bra sätt att ta vara på energin. Slammet kan med rätt förutsättningar användas som gödningsmedel. Som biobränsle har biogasen en bra koldioxidbalans, produceras huvudsakligen i Sverige och reducerar beroendet av fossila bränslen.

Men vad gäller förgasning av biomassa finns idag bara två operativa anläggningar. Om Sverige ska kunna satsa på att öka produktionen av förnybar biogas i Sverige bör det även satsas på förgasning av biomassa. Utredningen bedömer att det finns en potential på 16–22 TWh produktion av biosyngas i Sverige baserad på hållbart uttagbar biomassa. Därutöver finns potential i att använda andra råvaror som flis, pellets och jordbruksrester. Detta är mer än potentialen för rötgas som bedöms vara 14–15 TWh. Trots detta omfattas biosyngasproduktion idag inte av något produktionsstöd. Förordning (2022:225) om statligt stöd till produktion av viss biogas inkluderar idag endast stöd till biogas samt biometan. Denna förordning bör breddas så att den även inkluderar biosyngas som kan definieras som ett gasformigt bränsle som produceras genom termisk förgasning av biomassa, vars energiinnehåll till övervägande del härrör från kolmonoxid och vätgas.

Delningsekonomi

Utvecklingen på det digitala området har skapat nya vägar för privatpersoner och företag att dela, hyra ut och byta tillgångar med varandra. Delningsekonomi växer och i och med det skapas nya förutsättningar för ett mer resurseffektivt samhälle. Detta sker trots att politiken, snarare än att skapa förutsättningar, försvårar och komplicerar. Det bör utredas hur regler på beskattningsområdet kan förändras för att förenkla för den växande delningsekonomi. Ett sätt vore att definiera delningsekonomi som en ekonomisk aktivitet som understiger ett visst belopp, och att verksamheten i annat fall klassas som professionell. Detta skulle öppna upp för förenklade skatteregler för de privatpersoner som vill dela, hyra ut och byta tillgångar med varandra. Det bör även utredas huruvida det kan ställas krav på plattformarna, att redovisa intäkter och betala in skatter för sina användare. Detta för att förenkla och minska riskerna för privatpersoner.

Den cirkulära ekonomins potential

Sverige utnyttjar idag inte den cirkulära ekonomins fulla potential. Regelverk och byråkrati försvårar ibland för företag som vill skapa nya värden av uttjänta produkter. IPCC har slagit fast att cirkulära materialflöden är en förutsättning för industrin att uppnå sina ambitioner att kraftigt minska utsläppen. Ett problem som föreligger idag är att möjligheten att sälja syntetiska, ”alternativa bränslen” begränsas genom att dessa bränslen riskerar att jämföras med ordinarie råoljebaserade ”dieselbränslen” i lagstiftningen. Detta trots att de beräknade utsläppsminskningarna är betydande från sådana bränslen. I detta sammanhang kan nämnas att bränsle framställt ur naturgas och fackelgaser (gasformigt avfall) kan minska utsläppen av fossil CO₂ jämfört med råoljebaserade dieselbränslen med upp till 40 procent. Dessutom ger syntetiska bränslen mycket lägre utsläpp av sot, giftiga kolväten och NO₂ jämfört med ordinarie råoljebaserade dieselbränslen. Det är önskvärt att lagstiftningen om reduktionsplikten tar hänsyn till de faktiska utsläppsminskningarna och även tar hänsyn till definitionerna av ”bensin”, ”dieselbränslen” och ”alternativa bränslen” som redan finns i drivmedelslagen. Det blir omöjligt att följa lagar om varje lag har sina egna definitioner. Det framgår av promemorian till lagen att reduktionsplikten skulle omfatta ordinarie ”bensin” och ”dieselbränslen”. Den skulle inte omfatta ”alternativa bränslen”. Det är angeläget att det sker en översyn av lagstiftningen på området så att inte bränslen, såsom syntetiska alternativa bränslen, som kan bidra till minskade utsläpp, riskerar att missgynnas i förhållande till andra bränslen.

I Sverige har vi ett smart energisystem där vi skapat goda möjligheter att ta vara på alla resurser. Sveriges väl utbyggda fjärrvärmenät och effektiva kraftvärmeverk är goda exempel som många länder skulle behöva ta intryck av. Däremot ligger många andra länder före när det kommer till att använda sig av energiaskor. Restprodukterna från förbränningen, slaggrus, klassas idag som ett icke farligt avfall men det krävs tillstånd från myndigheter vid användning. Slaggrusets egenskaper passar väl som förstärkning i vägar och andra asfalterade ytor. Att använda slaggrus istället för krossat berg eller naturgrus medför enligt IVL Svenska Miljöinstitutet stora klimatvinster. Processerna för tillstånd är idag ofta långa och oförutsägbara, vilket skadar svenska företags möjlighet att göra nya cirkulära affärer. Det är eftersträvänsvärt att svenska myndigheter arbetar för att skapa bättre möjligheter för användande av slaggrus i Sverige.

Miljöbrott

Miljöbrottsligheten är ett växande problem i det svenska samhället. Särskilt utbredda är problemen när det kommer till transport och hantering av farligt avfall. Det är viktigt att miljöbrott ges prioritet hos de rättsvårdande myndigheterna då dess konsekvenser för djur, natur och människor är allvarliga. Särskilt problematiskt är att organiserade kriminella nätverk idag verkar på marknaden. Det är önskvärt att se över möjligheterna att skärpa straffen för de grövre miljöbrotten. En viktig inkomstkälla inom den organiserade brottsligheten är stöldgods och skrot som säljs mellan kriminella och oseriösa företag. Återvinningsindustrierna och polisen har föreslagit att Sverige inför ett kontantförbud för handel med järn- och metallskrot, vilket idag finns på plats i exempelvis Storbritannien, Belgien och Frankrike. Det bör utredas hur ett sådant kontantförbud för handel med metallskrot kan införas i Sverige.

De senaste åren har flera händelser ägt rum där avfall flyttats mellan olika platser av oseriösa och ibland kriminella företagare för att undvika att behöva stå för saneringskostnaderna. Det bör utredas närmare hur lagstiftning kan anpassas för att komma tillrätta med brottslighet vid hantering av avfall.

Kommunerna har idag stora problem med att hantera ansvaret för tillsyn på avfalls- och återvinningsanläggningar. Kompetensen varierar stort från kommun till och kommun och den ökande kriminaliteten i sektorn gör arbetet mer utmanande. Det krävs en större samordning mellan polis, statliga myndigheter och kommunerna när det kommer till miljötillsynen vad gäller avfalls- och återvinningsläggningar. En lösning skulle kunna vara att flytta tillsynsansvaret till länsstyrelserna. Det bör genomföras en översyn om hur tillsynen av avfalls- och återvinningsanläggningar kan förbättras.

Återvinning av freon

Köldmedier som klorfluorkarboner (CFC) och klorfluorkolväten (HCFC), vilket i dagligt tal brukar betecknas som freoner, har potentiellt mycket negativa effekter på miljön eftersom de bryter ned och tunnar ut ozonlagret i atmosfären. Förutom att tunna ut ozonskiktet är freon en mycket kraftfull växthusgas. Ett kilo freon har samma växthuseffekt som upp till 11 000 kilo koldioxid. Trots att problemet med freoner inte ges lika stort utrymme i debatten idag som för några decennier sedan orsakar freon fortfarande stor skada.

För att möta miljöhotet från freoner ska alla material som innehåller freon hanteras som farligt avfall och materialet ska hållas intakt till dess det är inlämnat till godkända anläggningar som har rätt kompetens för att destruera denna typ av material. Lagstiftning för att tydliggöra hur detta ska gå till finns idag på så väl nationell som europeisk nivå. Men trots detta visar erfarenhet från branschen att lagstiftningen i allt för stor utsträckning inte följs.

Uttjänta kylskåp från handel och restaurang hanteras i bristande utsträckning på en godkänd återvinningsanläggning. Andelen kylskåp som skadas i transport med läckage av freon är stor. Freon förekommer även i gamla byggmaterial, vilket måste ges ökad uppmärksamhet. Erfarenhet i återvinningsbranschen tyder på att enbart en liten mängd av dessa byggmaterial idag hanteras på rätt sätt. Det behövs mer riktad information till alla aktörer som hanterar material med freon. Den bristande kunskapen är idag utbredd inom bland annat byggbranschen, fastighetssektorn och livsmedelshandeln. Tillsynen och kontrollen måste stärkas i byggbranschen, som fastighetsägare, materialinventerare, rivningsföretag, tillsynsmyndigheter och avfallsanläggningar och tillsyn och kontroll måste bli bättre. Sverigedemokraterna vill se en utredning som tar reda på varför så lite av dessa material idag tas om hand på rätt sätt och hur man kan gå till väga för att lagstiftningen ska följas.

Martin Kinnunen (SD)

Mattias Eriksson Falk (SD)

Staffan Eklöf (SD)

Victoria Tiblom (SD)

